

umjetnika i čini se da je došlo vrijeme da ponovno razmotrimo i osuvremenimo Preporuke i političke ciljeve istaknute u njima. FIM i FIA pozivaju UNESCO da ponovno postavi ovo pitanje kao najvažniji prioritet, pa i u svjetlu činjenice da je nedavno stupila na snagu Konvencije o zaštiti i promicanju raznolikosti kulturnih izričaja iz 2005.

Na europskoj razini, FIM i FIA pozivaju europske institucije i države članice na provedbu rezolucija Europskog parlamenta o položaju i ulozi umjetnika u Europskoj uniji od 9. ožujka 1999. i o društvenom položaju umjetnika od 7. lipnja 2007.

Pet ključnih preporuka za politike:

Novi pravni i institucionalni okviri usklađeni s atipičnom situacijom u kojoj se nalaze izvedbeni umjetnici:

FIM i FIA pozivaju države da uspostave nove pravne i institucionalne strukture i okvire koji će uzeti u obzir jedinstvene uvjete rada izvedbenih umjetnika i osigurati im pristup socijalnom i zdravstvenom osiguranju te pravednim i fleksibilnim načinima oporezivanja i mirovinskim programima, bez obzira na uvjete njihovih ugovora. Isto tako, svaki ugovorni angažman izvedbenih umjetnika, bez obzira na njihov radni status, treba standardno uključivati puno obavezno osiguranje od nezgoda, bez dodatnih troškova za umjetnike. Proces se može, kad je to moguće, osnažiti međunarodnim dijalogom i razmjenom dobre prakse.

Temeljna radna prava za izvedbene umjetnike:

Treba osigurati minimum temeljnih radnih prava za izvedbene umjetnike, bez obzira na vrstu zaposlenja. Pri tome treba voditi računa o posebnim značajkama sektora i potrebi za unapređenjem statusa umjetnika. Cilj je zajamčiti temeljna radna prava za sve izvedbene umjetnike, bili oni zaposleni ili „samozaposleni“ (to se posebno odnosi na pravo na pregovaranje i uživanje prava iz kolektivnih ugovora). Isto tako, svi izvedbeni umjetnici, uključujući one koji rade kao slobodni ili samozaposleni umjetnici, trebaju imati mogućnost uživati prava na cjeloživotno obrazovanje i usavršavanje. FIA i FIM pozivaju države da uzmu u obzir posebne potrebe mnogih izvedbenih umjetnika kad je riječ o promjeni zanimanja i osmisle strategije koje će odgovoriti na te potrebe i tako zadržati veći broj umjetnika na tržištu rada.

Bolja koordinacija i jasne informacije za jednostavniju mobilnosti:

Na europskoj razini, izrada okvira minimalnih osnovnih uvjeta ugovora za izvedbene umjetnike u prekograničnom kontekstu znatno bi pojednostavila probleme vezane za mobilnost. Takav pristup išao bi u smjeru zamjene za socijalnu dimenziju u srcu unutrašnjeg tržišta i ograničio bi diskriminaciju između radnika koje „štiti“ ugovor o radu i onih koji nemaju nikakvu zaštitu. Šire gledano, na međunarodnoj razini, postoji velika potreba za boljom koordinacijom sustava socijalne sigurnosti i zaštite među državama članicama koja će osigurati da mobilnost za umjetnike ne znači penalizaciju i gubitak prava. Nedostaju jasne i obuhvatne informacije o mobilnosti umjetnika i hitno je potrebno uspostaviti mehanizam koji će objediniti takve informacije na pristupačan način.

Snažna zaštita intelektualnog vlasništva izvedbenih umjetnika

FIA i FIM pozivaju države da u potpunosti priznaju prava izvedbenih umjetnika - kako u audio tako i u audiovizualnom sektoru - na snažnu zaštitu intelektualnog vlasništva u pogledu korištenja njihovih radova u svim medijima koja će moći koristiti zajednički – bez obzira na svoj status - ne bi li ublažili neuravnoteženost položaja u kojem se kao pojedinci nalaze u odnosu na one koji ih angažiraju ili koriste njihove radove.

Uključenost izvedbenih umjetnika u donošenje odluka

FIM i FIA traže da izvedbeni umjetnici dobiju mjesto u donošenju odluka o svim pitanjima kojima se Manifest bavi. Izvedbeni umjetnici i organizacije koje ih zastupaju moraju biti uključeni u razvoj politika, procese donošenja odluka i njihovu provedbu na svim razinama.

FIM i FIA su spremne aktivno i angažirano sudjelovati u dijalogu i radu na politikama na ovom području. Dodatne informacije i kontakt podatke možete pronaći na internetskim stranicama spomenutih udruženja:

**FIA: www.fia-actors.com
FIM: www.fim-musicians.com**

1. UNESCO. *Preporuke o statusu umjetnika*. Listopad 1980. U I. Definicije.

Manifest o statusu umjetnika

“Riječ ‘status’ znači, s jedne strane, pažnju koja se poklanja umjetnicima u nekom društvu [...] i, s druge strane, priznavanje sloboda i prava, uključujući moralna, ekonomska i socijalna prava koja umjetnici trebaju uživati.”¹

Uvod:

Kad ljudi razmišljaju o izvedbenim umjetnicima, obično zamišljaju život put slave, glamura i bogatstva. Međutim, za veliku većinu izvedbenih umjetnika, zanimanje koje su odabrali znači neizvjesnost i nestabilnost, kao i promjenjive i često neprimjerene prihode. Neredovite i nepredvidljive mogućnosti zapošljavanja, atipični ugovorni odnosi i manjak kontrole nad uvjetima rada čine zaštitu statusa umjetnika ključnim preduvjetom za održivost karijere izvedbenih umjetnika. U trenutnoj klimi, kretanja u smjeru veće „fleksibilnosti“ i mobilnosti ugrožavaju mogućnost izvedbenih umjetnika da zarade za život. Međunarodno udruženje glumaca (FIA) i Međunarodno udruženje glazbenika (FIM) pozivaju na akciju koja će odgovoriti na te izazove i žele istaknuti nekoliko nedovoljno poznatih činjenica o životu izvedbenih umjetnika. Također ćemo u završnom dijelu manifesta iznijeti naše prijedloge mogućih rješenja.

Nekoliko slabo poznatih činjenica o životu izvedbenih umjetnika:

1) Više nema stabilnih radnih mjesta

Promjene u ulozi države na području kulture i upliv globalizacije utječu na obrazac zapošljavanja izvedbenih umjetnika, uglavnom u obliku znatno manje stabilnosti zaposlenja. Sve snažnija privatizacija i sve rašireniji rad u okviru projekata općenito znače kraće trajanje ugovora, a umjetnicima se sve češće nude ugovori o angažmanu na iznimno kratke rokove. Isto tako, raste broj izvedbenih umjetnika koji rade kao slobodni ili nezavisni umjetnici, ponekad zbog razloga vezanih za porez, ili, vrlo često, zbog toga što to poslodavcima omogućuje da smanje troškove zapošljavanja i doprinose. Status slobodnog umjetnika češće se umjetnicima nameće, nego što se oni sami za njega odlučuju.

2) Socijalna sigurnost i mirovine jednako su važne izvedbenim umjetnicima kao i svim drugim radnicima:

Socijalna sigurnost, mirovinski sustavi i načini oporezivanja često su neprikladni zbog toga što nisu prilagođeni posebnim potrebama kakve proizlaze iz uvjeta rada umjetnika, kako je gore opisano. To smanjuje legitimna prava (poput naknade za nezaposlene, zdravstvenog osiguranja itd.) i otežava izračun mirovina. Zbog malih prihoda ostvarenih na temelju povremenih ugovora mnogi si „samozaposleni“ izvedbeni umjetnici teško mogu priuštiti privatno osiguranje i mirovinske programe koje moraju osigurati sami zbog toga što nemaju poslodavca, a to ih čini ranjivima, osobito kako postaju stariji.

3) Zdravstveni rizici vezani uz rad i ozljede na radu dio su posla, ali to ne vrijedi uvijek i za osiguranje:

Ovisno o načinu financiranja i prirodi sustava zdravstvene skrbi u različitim zemljama, javljaju se isti problemi vezani za radni status i socijalnu sigurnost koji mogu značiti da izvedbeni umjetnici ustvari nemaju stvarno zdravstveno osiguranje. S obzirom na prirodu posla, izvedbeni umjetnici često se susreću sa zdravstvenim problemima vezanim za posao, kako kratkoročnim tako i dugoročnim. Tu je i rizik od nezgoda i ozljeda na radu koji osiguranje često ne pokriva na odgovarajući način.

Izvedbeni umjetnici imaju veliku želju raditi čak i kada ne postoje primjerene zakonske i ugovorne mjere zaštite pa su stoga jako izloženi takvim rizicima.

4) Mobilnost ima svoju cijenu:

Mobilnost je jednostavno dio posla mnogih izvedbenih umjetnika - turneje i nastupi u inozemstvu važni su za njihovu karijeru i često donose veliko profesionalno zadovoljstvo. Mobilnost također promiče nadahnuće kroz uzajamne plodonosne susrete različitih kulturnih tradicija i potiče međukulturni dijalog i kulturnu raznolikost. No, zbog mobilnosti, već složeno mnoštvo različitih vrsta zaposlenja i uvjeta angažmana postalo je još složenije. Kretanje između sustava socijalnog osiguranja različitih država ugrožava socijalnu sigurnost i pravo izvedbenih umjetnika na naknadu za nezaposlene, primjerice, zbog prekida u razdobljima kakva su propisana kao preduvjet za ostvarivanje tih prava. Mirovine su posebno težak problem zbog toga što uplate mirovinskih doprinosa u različitim zemljama mogu za umjetnika na kraju značiti mirovinu koju nije moguće izračunati i primati.

5) Sloboda udruživanja, kolektivno pregovaranje i socijalni dijalog su ključni

Izvedbeni umjetnici izloženi su nesigurnim i ponekad neprihvatljivim uvjetima rada koji su obilježje sektora u kojima rade. Isto tako, iako izvedbeni umjetnici ponekad moraju imati status samostalnih ili slobodnih umjetnika kako bi mogli iskoristiti mogućnosti za zapošljavanje kakve im se nude, to ni na koji način ne predstavlja odraz njihove kontrole nad uvjetima rada. Stručne organizacije i sindikati imaju osobito ključnu ulogu u zaštiti kad je riječ o uvjetima zapošljavanja i rada za izvedbene umjetnike te kao predstavnici njihovih interesa u kolektivnim pregovorima.

6) Ne postoji odgovarajuća podrška za cjeloživotno učenje i prekvalifikaciju izvedbenih umjetnika:

Na očekivano trajanje karijere nekih izvedbenih umjetnika utječe priroda same umjetničke djelatnosti kojom se bave zbog toga što neke vrste djelatnosti mogu tijekom vremena izazvati znatne štetne posljedice za zdravlje. To se posebno odnosi, na primjer, na plesače koji se često povlače iz svoje profesije znatno ranije od radnika koji se bave nekim drugim djelatnostima. Štoviše, izvedbeni umjetnici moraju se nastaviti usavršavati tijekom čitave karijere i tako održavati svoje vještine i dodatno ih razvijati kako bi se prilagodili okruženju koje se neprekidno mijenja. Međutim,

zbog manjka resursa i dostupnih sadržaja, to nije uvijek moguće. Izvedbeni umjetnici ne dobivaju dovoljno mogućnosti usavršavati se tijekom čitave karijere, ali ni promijeniti zanimanje i iskoristiti svoje brojne kreativne vještine na nekom drugom području rada.

7) Autorska prava i intelektualno vlasništvo nisu apstraktni pojmovi - pomažu izvedbenim umjetnicima da spajaju kraj s krajem:

Mnogi se izvedbeni umjetnici oslanjaju na prava intelektualnog vlasništva kao način da održe svoju profesionalnu reputaciju i ostvare prihode od iskorištavanja svog rada. Zbog prirode posla, redovito se suočavaju s nezaposlenošću između angažmana i često ne mogu računati ni na kakve izvore prihoda osim onih koji se ostvaruju korištenjem njihovog rada. Međutim, kad nastupe pregovori, mnogi su među njima u slabijem položaju i nemaju drugog izbora nego pristati na nepoštene uvjete ugovora koji smanjuju njihove prihode i kontrolu nad korištenjem njihovog rada.

8) Izvedbeni umjetnici često su isključeni iz donošenja odluka koje utječu na njihov sektor i prihode:

Izvedbeni umjetnici ključni su protagonisti unutar okvira mogućih politika kakve države mogu osmisliti u namjeri da podrže razvoj i vitalnost sektora kulture. Oni su ključni za razvoj umjetnosti na svim razinama, a sva nastojanja na području širenja kulture izravno utječe na njih. Također, sva područja politika spomenuta u Manifestu izravno se odnose na izvedbene umjetnike i utječu na njihove uvjete života i rada u smislu socijalne sigurnosti, naknade za nezaposlene, zdravstvenog osiguranja itd. Očito je da glasovi izvedbenih umjetnika i njihovih organizacija trebaju imati svoje mjesto u tim raspravama o politikama, ali se često zanemaruju.

Međunarodno udruženje glazbenika (FIM) i Međunarodno udruženje glumaca (FIA) imaju nekoliko ključnih preporuka koje mogu osnažiti i osuvremeniti status umjetnika te osigurati održivost karijera izvedbenih umjetnika:

U svjetlu gore predstavljenih pitanja, FIM i FIA pozivaju tvorce politika da se pozabave tim problemima te osuvremene i unaprijede status umjetnika u želji da tako očuvaju i potaknu procvat sektora kulture i umjetnosti. Prošlo je gotovo trideset godina otkako je UNESCO predstavio Preporuke o statusu